ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор
ДП «ОдЦ ПівденНІРО»

_____ Юлія КАЛІНІНА
«__» _____ 202_ р.

ПОГОДЖЕНО
Державне агентство рибного господарства України

_____
«21» 05 2020 р.

П Р О Г Р А М А

науково-дослідних робіт з розробки
та наукового моніторингу Режимів рибогосподарської експлуатації
спеціальних товарних рибних господарств (СТРГ) на водних об'єктах
в північно-західному Причорномор'ї

Одеса – 2020

1. ОБҐРУНТУВАННЯ РОБІТ

Програму розроблено відповідно до «Інструкції про порядок здійснення штучного розведення, вирощування риби, інших водних живих ресурсів та їх використання в спеціальних товарних рибних господарствах», що затверджена наказом Державного комітету рибного господарства України 15.01.2008 р. № 4 (зареєстр. в Мінюсті України 28.01.08 р. за № 64/14755) та постанови КМУ від 23.10.2019 №1138 «Про реалізацію експериментального проекту із запровадження порядку здійснення штучного розведення, вирощування водних біоресурсів та їх використання у спеціальних товарних рибних господарствах та проведення аукціонів з продажу режимів рибогосподарської експлуатації водного об'єкта шляхом електронних торгів».

Державне підприємство "Одеський центр Південного науково-дослідного інституту морського рибного господарства та океанографії" (далі - ДП "ОдЦ ПівденНІРО") є науковим державним підприємством Держрибагентства, що здійснює комплексні (океанографічні, гідробіологічні, гідрохімічні, іхтіологічні, технологічні, інформаційні тощо) науково-дослідні роботи, в галузі рибного господарства і раціонального використання водних біоресурсів, розвитку аквакультури, екології, охорони навколишнього середовища.

Згідно Статуту, що затверджений Головою Державного агентства рибного господарства України ДП «ОдЦ ПівденНІРО» проводить у тому числі розробку наукових засад підвищення біологічної продуктивності рибогосподарських водоймищ на основі розвитку аквакультури та розроблення заходів з акліматизації та відтворення цінних видів промислових риб та нерибних об'єктів.

На протязі багатьох десятиріч інститут проводить рибогосподарські дослідження на водоймах Одеської, Херсонської та Миколаївської областей. З 1984 року і по теперішній час ДП «ОдЦ ПівденНІРО» виконував розробку та науковий моніторинг спочатку режимів озерних товарних рибних господарств (ОТРГ), а потім режимів спеціальних товарних рибних господарств (далі - СТРГ) на придунайських озерах (Кагул-Картал, Катлабух, Китай, Ялпуг-Кугурлуй), водосховищі Сасик, Хаджибейському, Дофіновському лиманах та інших водоймах.

В інституті за період багаторічних досліджень накопичений великий обсяг наукової інформації щодо стану водних біологічних ресурсів рибогосподарських водойм регіону, їх кормової бази, впливу на них біотичних та абіотичних факторів навколишнього середовища. Інститут має в своєму розпорядженні численні архівні та статистичні дані щодо діяльності підприємств галузі та, взагалі, щодо ведення промислу на водоймах. Фахівці

інституту мають досвід штучного вирощування водних біоресурсів та їх відтворювання. Наукові лабораторії обладнані необхідними засобами для проведення польових та лабораторних досліджень та подальшої обробки отриманих даних.

2. МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Щорічні дослідження, що проводяться на водоймах в режимах СТРГ містять гідролого-гідрохімічні, гідробіологічні, іхтіологічні, рибогосподарські і екологічні дослідження.

При проведенні гідролого-гідрохімічних досліджень звертається увага на такі показники як температурний режим водойми, прозорість і колір води, газовий режим водойми в цілому і його окремих ділянок, активна реакція середовища, зміст органічної речовини і окислюваність, мінеральний режим.

Для вивчення кормової бази риб і інших водних біоресурсів проводяться дослідження фіто- і зоопланктону, зообентосу, вищої водної рослинності з використанням загальноприйнятих методик, що викладені у «Руководство по методам гидробиологического анализа поверхностных вод и донных отложений» (Л.,1983), «Инструкция по сбору и обработке планктона» (1971) і «Методика збору і обробки іхтіологічних і гідробіологічних матеріалів з метою визначення лімітів промислового вилучення риб з великих водосховищ і лиманів України» (К., 1998).

Збір гідрохімічних і гідробіологічних проб проводиться за сітками станцій, які розроблені з урахуванням особливостей кожної водойми.

Для збору біологічного матеріалу, що необхідний для оцінки основних параметрів популяцій, визначення міграцій промислових видів риб, використовуються пасивні знаряддя лову (ставні сітки, ставні неводи, ятери).

Збір іхтіологічного матеріалу також здійснюється з дозволених на водоймі знарядь лову (ставні неводи, ставні і плавні сітки, ятери і т.п.).

Збір і первинна систематизація біологічного матеріалу здійснюється згідно “Руководство по изучению рыб” (Правдин, 1966), «Руководство по изучению питания рыб в естественных условиях» (М., 1961), «Методике изучения возраста и роста рыб» (Чугунова, 1952). Визначаються видовий і кількісний склад улову. При зйомках для обробки в лабораторних умовах відбираються по 50 екз. кожного виду риб на повний і неповний біологічний аналіз, проби на плідність, матеріал для визначення віку (плавникові промені, луска, отоліти). При одноманітному видовому і розмірно-ваговому складі уловів в конкретну добу на повний біологічний аналіз може відбиратися один із наявних видів риб, а на наступний день - інший. Частина особин непромислової довжини може відбиратися для лабораторних досліджень (по 25 екз. кожного виду) про що

складається відповідний акт.

В ході польових робіт оцінюються основні біологічні характеристики промислових об'єктів:

- статевий, розмірно-масовий склад;
- харчування і харчові взаємини риб;
- темп росту різних вікових груп;
- стан гонад, плодовитість і ефективність нересту.

Іхтіопланктон відбирається іхтіопланктонною сіткою з млинового газу-сита (№ 14-25) згідно «Методическое руководство по сбору икринок, личинок и мальков рыб» (Расс, Казанова; 1966). Малькова волокуша і іхтіопланктонні сітки використовуються для обліку памолоді риб, необхідного для оцінки успішності нересту на водоймах.

Облікові іхтіологічні зйомки проводяться у відповідності до "Методические указания по оценке численности рыб в пресноводных водоемах" (ВНИИПРХ, 1990), і, в залежності від фізико-географічних і біологічних характеристик водойми, виконуються близнюковими тралами, рачними салазочними тралами, неводами, волокушами і мальковими волокушами. У разі неможливості використання активних знарядь лову для обліку стану запасів риб по даним про улови на зусилля використовуються пасивні знарядля лову.

Розрахунок запасів риб і допустимих обсягів їх вилучення проводиться згідно "Методика прогнозирования вылова рыбы в озерах, реках и водохранилищах" (ВНИИПРХ, 1982), "Методические рекомендации по использованию кадастровой информации для разработки прогноза уловов рыбы во внутренних водоемах" (ВНИРО, 1990), «Методические указания по оценке численности рыб в пресноводных водоемах» (М.: ВНИИПРХ, 1990) і "Методика збору і обробки іхтіологічних і гідробіологічних матеріалів з метою визначення лімітів промислового вилучення риб з великих водосховищ і лиманів України" (Київ, 1998).

Розрахунок запасів і допустимого вилову рака здійснюється згідно «Рекомендации по оценке возможности использования водоемов для промысла и разведения речных раков» (СПб., 2002).

При вивченні наявності видів рослин і тварин, що занесені до Червоної книги України використовується Червона книга України (2009) та відповідні визначники.

За результатами спостережень розробляються рекомендації щодо проведення меліоративних заходів на водоймах у режимах СТРГ.

3. РОЗРОБКА І МОНІТОРИНГ РЕЖИМІВ СТРГ

У разі надходження до ДП «ОдЦ ПівденНІРО» запиту на розробку режиму СТРГ на певній водоймі, на підставі договору між замовником і ДП «ОдЦ ПівденНІРО», згідно з «Інструкцією про порядок здійснення штучного розведення, вирощування риби, інших водних живих ресурсів та їх використання в спеціальних товарних рибних господарствах» №4, розробляється науково-біологічне обґрунтування щодо можливості та доцільності створення на даній водоймі або її ділянці СТРГ, що містить таку інформацію:

- загальна характеристика;
- гідрологічний та гідрохімічний режими;
- видовий, віковий, розмірно-ваговий склад водних біоресурсів;
- обсяги запасів, визначені за даними проведених досліджень;
- рибопродуктивність за видами водних біоресурів;
- строки заборони лову (добування) водних біоресурсів;
- видовий склад водних рослин, зоопланктону, фітопланктону, бентосу, їх біомаса, ефективність використання кормової бази;
- розрахунки обсягів вселення цінних видів водних біоресурсів та проведення рибоводно-меліоративних робіт;
- розрахунки обсягів (лімітів) вилову туводних водних біоресурсів та планові показники з вилову видів-вселенців;
- наявність чи відсутність видів рослин і тварин, занесених до Червоної книги України, та ендемічних видів;
- заходи з недопущення погіршення екологічного стану, а також запобіжні заходи з недопущення зменшення чисельності або знищення цінних та рідкісних видів туводних водних біоресурсів;
- регламентація ведення любительського та спортивного рибальства, яка повинна включати виділення ділянок для любительського та спортивного рибальства на умовах загального та спеціального використання водних біоресурсів та не суперечити чинним нормативно-правовим актам у галузі регулювання любительського та спортивного рибальства;
- для мідійно-устричних господарств – характеристика технології та технічних засобів для вирощування (носії, спеціалізація, установка).

При розробці біологічного обґрунтування використовуються наявні літературні джерела, що містять фізико-географічні, гідролого-гідрохімічні, біологічні ті інші характеристики даної водойми, архівні матеріали щодо ведення рибного господарства (вилов, зариблення, досягнуті показники продуктивності, меліоративні заходи тощо), дані гідролого-гідрохімічних,

гідробіологічних та іхтіологічних досліджень ДП «ОдЦ ПівденНІРО» та інших організацій, нормативно-правові документи (Закон України «Про тваринний світ»; Закон України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурів» (2011); «Правила промислового рибальства у басейні Чорного моря» (1998); «Порядок здійснення любительского и спортивного рыболовства» № 1126 (1998); «Порядок штучного розведення (відтворення), вирощування водних біоресурсів та їх використання» №414 (2012); «Інструкція про порядок здійснення штучного розведення, вирощування риби, інших водних живих ресурсів та їх використання в спеціальних товарних рибних господарствах» №4 (2008).

У разі погодження Режиму СТРГ ДП «ОдЦ ПівденНІРО» в подальшому на підставі договору з користувачем СТРГ здійснює науковий моніторинг водойми у режимі СТРГ, що містить:

- щорічні науково-дослідні роботи щодо вивчення гідрохімічного режиму водойми, стану кормової бази і іхтіофауни;
- розробка пропозицій щодо обсягів вилучення водних біологічних ресурсів;
- розробка рекомендацій щодо зариблення;
- розробка рекомендацій щодо рибоводної меліорації;
- розробка рекомендацій щодо регулювання промислу згідно «Режиму».

Для конкретної водойми розробляється додаток до цієї програми.

Для внесення змін і доповнень до діючого режиму ДП «ОдЦ ПівденНІРО» розробляється наукове обґрунтування щодо змін та доповнень до Режиму. Зміни та доповнення до Режиму погоджуються в установленому законодавством порядку.

ДП «ОдЦ ПівденНІРО» несе відповідальність за наукову обґрунтованість розробленого Режиму та змін і доповнень до Режиму. Відповідальність за виконання інших заходів передбачених Режимом несе користувач СТРГ.

Термін дії програми становить п’ять років: з 2020 року по 2024 року включно.

Ст. науковий співробітник В.Є. Рижко